

مجله تخصصی زبان و ادبیات دانشگاه ادبیات و علوم انسانی

(علمی - پژوهشی)

شماره چهارم - سال چهل و یکم
زمستان ۱۳۸۷، شماره پی در پی ۱۶۳

وصف
بهره‌های
کلام
مفهوم

ISSN: 1735-1596

دکتر زهرا اختاری	سرچشمه عشق عرفانی در آثار ابن سینا
دکتر اعظم استاجی سهیلا نوربخش	اهمیت هجا و ساختار درونی آن به عنوان یک واحد زبانی در جریان فرایند تولید گفتار (بر اساس شواهدی از خطاهای گفتار در زبان فارسی)
دکتر سید احمد یارسا ناهد اشرفی	بن مایه های اساطیری - آیینی داستان خرّه بماه و بهرام گور در مرزبان نامه
دکتر محمد رضا پهلوان نژاد ازاده نجفی	ارائه فرایندهای واژگانی به کودکان دبستانی و بررسی چگونگی تأثیر آن در درک مفاهیم آموزشی
زهرا تانی دکتر مددخت پورخاکی چرتویی	مقایسه مثلث عشق در مرگ شاه آرتر و خسرو و شیرین
دکتر محمد باقر حسینی	بیگانه در دیار (ابوالحسن باخوزی)
دکتر نجمه رجانی	نقش ساختار آوایی کلمه در موسیقی شعر معاصر عربی
دکتر سید حسین سیدی اسماعیل جانی	بررسی گویش عربی جنوب خراسان
دکتر حامد صدقی دکتر حبیب الله عباسی	تصویر مرگ در مرثیه‌های سنیدرضی
دکتر حسین فقیهی زینب بدیمی	بررسی گونه‌های ادب بومی مازندرانی
دکتر حسینعلی قبادی دکتر علامعلی زارع	موضوعیت موضوع در آثار ادبی
دکتر محمدجعفر یاحقی فهیمة حاجی‌پور	تأخذهای فلسفی شاهنامه

وصف
بهره‌های
کلام
مفهوم

دکتر سید حسین سیدی (دانشیار زبان و ادبیات عرب دانشگاه فردوسی مشهد، نویسنده مسؤل)
اسماعیل جانی (دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عرب دانشگاه فردوسی مشهد)

بررسی گویش عربی جنوب خراسان

چکیده

این مقاله بعد از طرح آرا و نظریات مورخان درباره زمان ورود اعراب به جنوب خراسان و منشأ قبایل آنان به بررسی علمی گویش عربی موجود در این منطقه می‌پردازد. محدوده جغرافیایی این گویش، شهرستان درمیان واقع در شرق شهرستان بیرجند و به صورت دقیق‌تر روستاهای (خلف، دره‌چرم، سراب، محمدیه و رود رباط) است، که هم اکنون نیز به زبان عربی تکلم می‌کنند. در این جستار سعی کردیم با تحقیق در مسائل زبانی این گویش و ویژگیهای آن، به نقد نظرات مورخان بپردازیم، تا در انتها بتوانیم با شناسایی این خصوصیات، پاسخی درخور برای زمان ورود و طایفه این اعراب ارائه کنیم.

کلید واژه‌ها: گویش عربی، جنوب خراسان، گویش شناسی، شهرستان درمیان.

مقدمه

گردآوری، توصیف و بررسی گویشهای مختلف یک زبان می‌تواند نقش به‌سزایی در شناخت پیشینه، سیر تطور، پویایی و استحکام آن زبان داشته باشد. بررسی گویش عربی جنوب خراسان _ که از مهاجرت این قوم از سرزمین اصلی به این منطقه قرن‌ها می‌گذرد و هنوز بسیاری از واژگان و ساختارهای صرفی و نحوی عربی قدیم را در خود حفظ کرده است _ می‌تواند از جنبه‌های صرفی، نحوی، لغوی و شناخت فرهنگ عرب قدیم مفید باشد. متأسفانه تاکنون هیچ نوع تحقیقی در این زمینه صورت نگرفته است. وجود اعراب در منطقه جنوب خراسان چنان ناشناخته است که سکونت عده‌ای عرب‌زبان در این منطقه

تاریخ دریافت: ۸۷/۱/۲۰ تاریخ پذیرش: ۸۷/۳/۲۳

e_jani@yahoo.com

پست الکترونیکی: hosein_seyyedi@yahoo.com

نتیجه

خلاصه آن که، با توجه به اصطلاحات رایج در بین این مردم و نبود گروه واژگان ساخت و ساز و کشاورزی و هم چنین قاموس زبانی کهنه‌شان و عدم تشابه گویش این منطقه با گویش خوزستان، می‌توان نظرات مربوط به ورود عربها به این منطقه در صدر اسلام را قابل پذیرش تر دانست. امکان دیگر این است که کوچ عربها در هر دو برهه زمانی به این منطقه اتفاق افتاده باشد، ولی عربهای منطقه مورد بحث به‌طور قطع نمی‌توانند بازماندگان عربهای تبعیدی زمان نادر باشند. یکی دیگر از براهین قدرتمند در این موضوع اختلاف مذهبی بین عربهای شیعی مذهب خوزستان و عربهای سنی مذهب این منطقه است.

هم چنین، با توجه به مسائل زبانی که عنوان شد و مشابهتهای زبانی این گویش با قبیله بنی تمیم مثل تمایل به ضمّه و ادغام و ساختار اسم مفعول و هم چنین پدیده عنعنه که مختص قبیله بنی تمیم است می‌توان نظریه انتساب این اعراب به قبیله بنی تمیم را مستدل تر دانست.

یادداشتها

۱. ر.ک: دهخدا، علی‌اکبر، لغت‌نامه، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۴۱، ۱۴۸/۲۰، و مصاحب، غلامحسین، دایره المعارف فارسی، تهران: فرانکلین، ۱۳۴۵، ۱۷۱۲/۲.
۲. ر.ک. فرای، و. ن، تهران: امیر کبیر، ۱۳۶۳، ۳۱/۴.
۳. همان‌جا
۴. همان‌جا
۵. به عنوان نمونه به موارد زیر می‌توان اشاره کرد:
ان لم یدرک الظالغ شأوَ الظلّیع (ص ۵)، و یخبطُ فی أسالیب الإکتساب (ص ۷)، و لم احو ما حویتُ (ص ۴۹)، و قد اعتضدَ شبه المخلاة (ص ۶)، تلدغُ بلسانِ نضاضِ (ص ۷۰)، حَطَفَتِ الدرهمَ حَطْفَه الباشق (ص ۶۵)، عَفْتُ أَنْ یتأذی بی قوم (ص ۶۵)، مال بنا حتی غدونا نجتدی (ص ۷۵)، و تأبطَ جرابه (ص ۳۱)، فقد اجتمعتُ علی أن أنسلُ بسُحرة (ص ۹۵).